

ВНЗ „УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ”

КУЗНЕЦОВА ІРИНА ЮРІЇВНА

УДК 378.147:796.071.4

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ
ЗІ СХІДНИХ ОДНОБОРСТВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКИХ СПОРТИВНИХ ШКОЛАХ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Дніпро – 2020

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Харківському національному університеті внутрішніх справ.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Федоренко Олена Іванівна,
Харківський національний університет
внутрішніх справ, завідувач кафедри
педагогіки та психології, м. Харків.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Конох Анатолій Петрович,
Запорізький національний університет
МОН України, завідувач кафедри теорії
та методики фізичної культури і спорту,
м. Запоріжжя;

кандидат педагогічних наук, доцент
Коробейнік Віталій Анатолійович,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди МОН
України, декан факультету фізичного
виховання і спорту, м. Харків.

Захист відбудеться 24 січня 2020 р. об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 08.120.02 у ВНЗ „Університет імені Альфреда Нобеля” за адресою: 49000, м. Дніпро, вул. Січеславська Набережна, 18, зал засідань вченої ради (А 305).

Із дисертацією можна ознайомитися на сайті www.duan.edu.ua та у бібліотеці ВНЗ „Університет імені Альфреда Нобеля” за адресою: 49000, м. Дніпро, вул. Січеславська Набережна, 18.

Автореферат розіслано 23 грудня 2019 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.В. Лебідь

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасні тенденції у сфері професійної освіти пов'язані зі зростанням вимог до педагогічного професіоналізму фахівців у галузі фізичного виховання та спорту, зокрема тренерів. Професійна діяльність тренера спрямована на фізичний і психологічний розвиток учнів, збереження і зміцнення їхнього здоров'я, розкриття спортивного та особистісного потенціалу, сприяння досягненню ними високих спортивних результатів. Реалізація зазначених завдань передбачає наявність у тренера фундаментальних знань із різних галузей науки (біології, спортивної медицини, вікової психології, педагогіки, методики спорту та ін.), високий рівень володіння спортивно-педагогічними вміннями і навичками з обраного виду спорту, уміннями педагогічного спілкування та взаємодії з учнями під час навчально-тренувального процесу в дитячо-юнацьких спортивних школах. Успішність спортивно-педагогічної діяльності тренера здебільшого визначається професійним рівнем застосування зазначеного комплексу знань і вмінь з урахуванням специфіки обраного виду спорту, зокрема східних одноборств.

В основу кожного східного одноборства покладено філософські принципи і вчення, дотримання яких сприятиме досягненню гармонії духовного і тілесного, особистісному зростанню і фізичному вдосконаленню, емоційній рівновазі, розвитку прагнення до спортивних досягнень. Прийняття і засвоєння зазначених цінностей, їх демонстрація і пропагування, залучення до опанування цих цінностей – важливе завдання тренера зі східних одноборств, який має бути взірцем для учнів і стимулювати їх до особистісного і спортивного зростання. Ефективне вирішення тренером зі східних одноборств поставлених завдань потребує готовності до професійної діяльності, яку необхідно формувати у майбутніх фахівців у процесі їх навчання в закладі вищої освіти.

На необхідності підвищення рівня професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі фізичної культури і спорту акцентовано в низці законів і нормативно-правових актів, зокрема в „Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року”, Концепції Загальнодержавної програми „Здоров'я 2020: український вимір” на 2012–2021 рр.

Актуальності порушеної проблеми присвячено значну кількість проведених досліджень. Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту сформулювали О. Ажиппо, П. Джуринський, Є. Захаріна, Р. Карпюк, А. Конох, В. Коробейнік, Є. Приступа, А. Сватъєв, Л. Суценко, О. Тимошенко, Б. Шиян та ін. Проблему формування особистості студентів факультетів фізичного виховання та тренерів досліджували М. Волков, Н. Волянчук, Ю. Железняк, А. Корх, Л. Макаренко, В. Симонов, В. Топчіян, А. Цьось та ін.

До того ж окремі науковці здійснили низку дослідних розвідок у напрямі формування професійної компетентності педагогів-тренерів із різних видів спорту: легкої атлетики (М. Куліков), спортивної аеробіки (Н. Гуціна, Т. Лисицька), боксу (П. Лужин, С. Топоров), плавання (Ж. Бережна) та ін. Значний досвід підготовки спортсменів зі східних одноборств репрезентовано в напрацюваннях О. Бірюкова, В. Дементьєва, Т. Касьянова,

С. Катанського, І. Ліндера, Д. Мітчела, Й. Парк, Т. Сібурна, А. Тараса, Г. Туманян, В. Фоміна, Г. Фунакосі, Чой Хонг Хі, Ю. Шуліки та ін.

Наукові дослідження О. Антоненко, Е. Зеєр, І. Зимньої, В. Качалова, Н. Кузьміної, Т. Лукіної, О. Петуніна, З. Слєпканя, В. Топаліна, Ю. Шкрєбтія та інших переконують в тому, що головною метою навчання студентів у закладі вищої освіти є формування їх готовності до професійної діяльності. Саме цей чинник зумовив появу значної кількості психолого-педагогічних досліджень з оцінки готовності майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту до професійної діяльності, зокрема праці А. Деркача, Л. Дудорової, М. Коллегаєва, А. Конох, О. Конох, В. Краєвського, А. Литманович, Ю. Лозов'юк, А. Миколаєва, К. Платонова, В. Шафранського, П. Ясинця та ін.

Питання необхідності розробки та удосконалення методики дитячого та юнацького спорту висвітлено в наукових працях вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як В. Бальсевич, Л. Волков, Є. Гогунів, О. Демінський, С. Дмитренко, Є. Ільїн, В. Корєцький, Т. Круцевич, А. Кузьминський, Б. Март'янов, Л. Матвєєв, О. Ніколаєв, В. Платонов, Т. Ротерс, Л. Сущенко, Ж. Холодов та ін.

Суттєвий інтерес для проведеного дослідження становлять праці, в яких проаналізовано різні аспекти виховання фізичних якостей старшокласників у навчально-тренувальних групах дитячо-юнацьких спортивних шкіл (О. Попович); зокрема успішності спільної діяльності в спортивній команді (Г. Проценко) та виховання навичок здорового способу життя підлітків у дитячо-юнацьких спортивних школах (О. Свириденко).

Водночас результати пошуку наукових досліджень із питань формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах свідчать про їх частковість у вирішенні зазначеної проблеми, що і обумовило актуальність дослідження.

Доцільність розв'язання проблеми формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах пов'язана з необхідністю подолання *суперечностей*: між потребами суспільства у висококваліфікованих спортсменах, які гідно представлятимуть країну на змаганнях олімпійського та світового рівнів, та реальною наявністю тренерів, здатних здійснити підготовку таких спортсменів; високими вимогами до рівня спортивно-педагогічної підготовки тренерів, зокрема зі східних одноборств, та відсутністю спеціально організованої підготовки у закладах вищої освіти; необхідністю формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах та відсутністю напрацьованих педагогічних умов її формування у студентів під час фахової підготовки.

Актуальність досліджуваної проблеми і водночас її недостатня теоретична та практична розробленість, наявність означених суперечностей обумовили вибір теми дослідження: **„Формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах”**.

Зв'язок теми з науковими програмами, планами, темами.

Дослідження виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри педагогіки та психології Харківського національного університету внутрішніх справ „Інноваційні технології у професійній підготовці майбутніх педагогів” (державний реєстраційний номер 0116U005793). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Харківського національного університету внутрішніх справ 26 січня 2016 року (протокол № 1) й узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології 23 лютого 2016 року (протокол № 2).

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх тренерів зі східних одноборств.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах.

Мета дослідження – визначити й теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах та експериментально перевірити їх ефективність.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах набуде ефективності, якщо в процесі їхньої фахової підготовки будуть реалізовані такі педагогічні умови: формування у майбутніх тренерів зі східних одноборств мотивації досягнення успіху як у спорті, так і у спортивно-педагогічній діяльності через опанування філософських ідей східних бойових мистецтв; засвоєння студентами інтегрованого змісту професійної діяльності та оволодіння методами, принципами і засобами організації навчально-тренувальних занять у дитячо-юнацьких спортивних школах; впровадження авторського професійно-психологічного тренінгу та комплексу інтерактивних методів задля формування у майбутніх тренерів зі східних одноборств професійно важливих якостей, умінь і навичок педагогічного спілкування з учнями в навчально-тренувальному процесі дитячо-юнацької спортивної школи.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. На підставі аналізу філософської, психолого-педагогічної та спортивно-методичних літературних джерел розкрити теоретичні засади формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах.

2. Виокремити особливості професійно-педагогічної діяльності майбутніх тренерів зі східних одноборств у дитячо-юнацьких спортивних школах.

3. Визначити і обґрунтувати сутність і структуру готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах.

4. Уточнити критерії й рівні сформованості готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах.

5. Теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах та експериментально дослідити їх ефективність.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять філософські положення про єдність теорії та практики; наукові положення наукові положення системного (П. Анохін, В. Афанасьєв, В. Беспалько та ін.), особистісно орієнтованого (І. Бех, Л. Божович, Л. Виготський, Н. Щуркова та ін.), гуманістичного (К. Ушинський, В. Сухомлинський та ін.), особистісно-діяльнісного (Л. Виготський, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн та ін.); аксіологічного (С. Анісімов, В. Вунд, А. Здравомислов, Н. Ткачова та ін.), акмеологічного (А. Деркач, В. Зазикін, А. Ісаєв, М. Станкін та інші) підходів; фундаментальні положення педагогіки і психології у галузі професійної підготовки вчителя (Д. Алферова, В. Бездухов, Л. Большакова, Ю. Варданян, І. Гришина, Н. Кузьміна, Л. Мітіна, А. Маркова, Е. Соф'янц, Л. Шевчук); теорії й методики підготовки спортсменів (Г. Арзютов, С. Бубка, М. Булатова, О. Демінський, Г. Лисенчук, І. Максименко, Л. Матвеев, В. Платонов, В. Романенко, Ю. Шкрєбтій та ін.); педагогічної і психологічної науки про значення фізичного виховання та спорту у формуванні особистості (Ю. Верхошанський, Н. Волянюк, Р. Загайнов, Р. Карпюк та ін.); концептуальні положення професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (О. Ажиппо, Г. Бабушкін, Р. Клопов, А. Конох, Є. Приступа, А. Сватсьєв, Л. Сущенко, О. Тимошенко, Б. Шиян та ін.).

Для виконання поставлених завдань застосовували такі **методи дослідження**: *теоретичні* – аналіз та синтез наукових положень філософської, педагогічної, психологічної та фізкультурно-спортивної літератури для теоретичного вивчення проблеми формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах; узагальнення, абстрагування та конкретизація для визначення складових готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах; проектування для визначення логічної структури дослідження, педагогічних умов формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах; *емпіричні* – бесіда, анкетування, психологічне тестування, інтерв'ю, педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний і контрольний етапи) для перевірки ефективності педагогічних умов формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах; *математичні* – критерій χ^2 Пірсона для обробки експериментальних даних, кількісного і якісного аналізу емпіричного матеріалу та інтерпретації результатів дослідження.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилися протягом 2015–2019 рр. на базі Харківської державної академії фізичної культури та Львівського університету фізичної культури імені Івана Боберського.

До експериментальної роботи залучено 287 студентів, 6 викладачів закладів вищої освіти, 3 тренери зі східних одноборств (дзюдо, карате-до, таеквон-до).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше*: теоретично обґрунтовано, практично реалізовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах, а саме: формування у майбутніх тренерів зі східних одноборств мотивації досягнення успіху як у спорті, так і у спортивно-педагогічній діяльності шляхом опанування філософських ідей східних бойових мистецтв; засвоєння студентами інтегрованого змісту професійної діяльності та оволодіння методами, принципами і засобами організації навчально-тренувальних занять у дитячо-юнацьких спортивних школах; впровадження авторського професійно-психологічного тренінгу та комплексу інтерактивних методів задля формування у майбутніх тренерів зі східних одноборств професійно важливих якостей, умінь і навичок педагогічного спілкування з учнями у навчально-тренувальному процесі дитячо-юнацької спортивної школи;

– *уточнено й конкретизовано*: сутність готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах як особистісного феномена, змістове наповнення структурних компонентів зазначеної готовності (знаннєво-професійного, особистісного, професійно-діяльнісного); критерії та показники сформованості зазначеного феномена (когнітивний, особистісний, професійно-спортивний);

– *удосконалено* форми (практичні, індивідуальні й факультативні заняття, позааудиторна робота, практика за фахом) та методи навчання (проблемні, тренінгові, ігрові, ситуаційні), спрямовані на формування знаннєво-професійного, особистісного, професійно-діяльнісного компонентів готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах;

– *подальшого розвитку* набули наукові уявлення про діагностичний інструментарій оцінювання рівнів сформованості готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах; положення системного, аксіологічного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів у рамках досліджуваної проблеми.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що запроваджено та експериментально перевірено педагогічні умови формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах; розроблено спецкурс „Філософські ідеї східних одноборств” для майбутніх тренерів зі східних одноборств, авторський інтегрований спецкурс „Спортивно-педагогічне вдосконалення тренера зі східних одноборств” для студентів, які навчаються за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт; розроблено та запроваджено в навчально-тренувальний процес авторську навчальну програму з таеквон-до для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, яку можна

використати в процесі спортивної підготовки юних спортсменів та під час підвищення кваліфікації викладачів фізичної культури та тренерів.

Основні положення та результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Харківської державної академії фізичної культури (м. Харків) (акт впровадження №127 від 15.09.2018); Львівського університету фізичної культури імені Івана Боберського (м. Львів) (акт впровадження №163 від 11.02.2019); Комунального закладу „Комплексна дитячо-юнацька спортивна школа №4” (м. Харків) (акт впровадження №53 від 29.05.2019); Івано-Франківської дитячо-юнацької спортивної школи №1 обласної ради (довідка про впровадження №55 від 20.05.2019).

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дисертаційного дослідження доповідались, обговорювались та були схвалені на міжнародних науково-практичних конференціях „Inovativny vyzskum oblasti vzdelávania a sociálnej práce” (Сладковичово, Словенія, 2017), „Сучасні проблеми гуманітарної науки і практики: філософський, психологічний та соціальний виміри” (Севєродонецьк, 2017), „Психолого-педагогічні проблеми соціалізації особистості в сучасних умовах” (Київ, 2019), „Science progress in European countries: new concepts and modern solutions” (Штутгарт, 2019) та регіональній „Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки фахівців в умовах сучасного освітнього простору” (Харків, 2017).

Публікації. Основні теоретичні положення та результати дисертації опубліковано в 11 одноосібних публікаціях, у тому числі: 5 – у провідних наукових фахових виданнях України, 1 – стаття в іноземному фаховому періодичному виданні, 5 – публікації у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційне дослідження складається з анотації, вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (312 найменувань, у тому числі 8 іноземною мовою), 16 додатків. Загальний обсяг дисертації складає 335 сторінок, із них – 210 сторінок основного тексту, що містить 52 таблиці та 6 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, визначено ступінь її наукової розробки, об’єкт, предмет, мету і завдання, сформульовано гіпотезу, розкрито теоретико-методологічні засади дослідження, представлено наукову новизну, практичне значення результатів дисертаційної роботи, наведено відомості про апробацію і впровадження результатів, структуру дисертації.

У першому розділі – „**Теоретичні засади формування готовності майбутніх тренерів зі східних однокласників до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах**” – розкрито філософське, психолого-педагогічне та спортивно-методичне підґрунтя професійної діяльності тренерів зі східних однокласників; визначено сутність і структуру готовності майбутніх

тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах; визначено і обґрунтовано критерії зазначеної готовності.

Аналіз вітчизняних законодавчих актів, в яких окреслено засади кадрової політики держави стосовно професійної підготовки тренерів з обраного виду спорту, дозволив сформулювати основні вимоги до особистості тренера та актуалізувати готовність до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах як особистісний феномен, здатний сприяти успішній спортивно-педагогічній діяльності тренера і такий, що потребує цілеспрямованого формування у процесі професійної підготовки.

На підставі аналізу досвіду професійної підготовки фахівців фізичного виховання у країнах Європейського Союзу (Австрія, Бельгія, Нідерланди, Люксембург, Велика Британія, Данія, Фінляндія, Франція та ін.) визначено особливості підготовки, які доцільно було б запровадити у вітчизняну освітню практику: наявність уніфікованих освітніх програм підготовки фахівців та єдиного переліку компетентностей фахівців даної галузі; надання переваг під час вступу на навчання абітурієнтам, які тривалий час займаються певним видом спорту і мають спортивні досягнення; наявність значної кількості освітніх програм (фізичне виховання, тренерська діяльність, менеджмент у спорті, соціологія спорту та ін.); значний обсяг навчальних практик у процесі підготовки фахівців досліджуваної галузі; визначення рівня компетентності випускників під час працевлаштування.

На підставі вивчення досвіду професійної діяльності тренерів зі східних одноборств (В. Дементьєва, Т. Касьянова, С. Катанського, Г. Туманяна, Ю. Шуліки та ін.) виокремлено специфічні особливості професійно-педагогічної діяльності майбутніх тренерів зі східних одноборств у дитячо-юнацьких спортивних школах: необхідність дотримання філософських принципів певного одноборства як у житті, так і в тренувальній практиці; володіння системою медико-біологічних, психолого-педагогічних знань, обов'язкових для ефективного проведення навчально-тренувальних занять з дітьми різного віку і рівня підготовки; врахування чинників, що визначають ефективність змагальної діяльності спортсмена; керування тренувальним процесом засобами зворотного зв'язку зі спортсменами (їх психологічний стан, ставлення до тренувань, обсяг тренувальної роботи, помилки та ін., терміновий і кумулятивний тренувальний ефекти); розвитку у спортсменів зі східних одноборств спеціалізованих психічних процесів (м'язово-рухові сприйняття, відчуття дистанції та часу, орієнтація на рингу, відчуття положення тіла у просторі, свободи рухів, удару, бойове мислення, швидкість реакції та ін.), психологічної готовності до змагань.

Спираючись на наукові підходи до визначення понять „готовність” (А. Деркач, М. Дьяченко, Л. Кандибович, Е. Зеєр, Н. Кузьміна, В. Сластьонін), „професійна готовність” (І. Зязюн, Е. Зеєр, Є. Ільїн, М. Подмазін, Ю. Татур, О. Шахматова), положення особистісно-діяльнісного підходу (Л. Виготський, О. Леонтєв, С. Рубінштейн), специфіку професійної діяльності тренерів зі східних одноборств у дитячо-юнацьких спортивних школах, презентовано ключове поняття дослідження, а саме *„готовність тренера зі східних*

одноборств до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах”, як інтегративну характеристику особистості тренера, що поєднує володіння психолого-педагогічними та специфічними спортивно-професійними знаннями, уміннями, навичками зі східних одноборств, мотивацією досягнення успіху, розвиненими професійно важливими якостями, що в сукупності сприяє ефективному виконанню тренером професійної діяльності та досягненню учнями високих спортивних результатів.

На підставі попередніх досліджень (А. Деркач, М. Дьяченко, Л. Кандибович, Я. Коломинський, В. Сластьонін, В. Шадріков та ін.) проведено структурний аналіз феномена „готовність майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах”, що дозволило виокремити у його складі такі компоненти: *знаннєво-професійний* – відображає наявність у майбутнього тренера системи базових медико-біологічних, психолого-педагогічних, спортивно-методичних, специфічно-спортивних знань задля ефективного навчання учнів певного виду східного одноборства, збереження їхнього здоров'я та забезпечення оптимальних спортивних навантажень; *особистісний* – характеризує особистість майбутнього тренера, ставлення до тренерської професії, спрямованість на досягнення успіхів у спортивно-педагогічній діяльності, наявність внутрішньої стійкої мотивації до професійної діяльності, мотивації досягнення успіху; умінь професійного спілкування (комунікативних, інтерактивних, перцептивних), професійно важливих якостей особистості (когнітивних, вольових, комунікативних); *професійно-діяльнісний* – відображає готовність тренера до проектування та реалізації методики навчання з обраного виду східного одноборства (дзюдо, карате, таеквон-до), самоконтроль та корекцію процесу й результату професійної діяльності у разі необхідності).

Критеріями сформованості готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах визначено: *когнітивний* – володіння системою медико-біологічних, психолого-педагогічних, спортивно-методичних, специфічно-спортивних знань та фаховою термінологією з відповідного східного одноборства; *особистісний* – сформованість у майбутнього тренера зі східних одноборств внутрішньої мотивації до професійної діяльності та мотивації досягнення успіху; професійно важливих якостей (відповідальність, енергійність, уважність, ініціатива, витримка та ін.); вмінь педагогічного спілкування (комунікативних, інтерактивних, перцептивних), комунікативної толерантності у взаємодії з учнями; *професійно-спортивний* – володіння студентами аналітичними, гностичними, організаційними, спортивно-педагогічними вміннями з обраного східного одноборства. Відповідно до визначених критеріїв виокремлено показники кожного критерію та рівні сформованості досліджуваного феномена: високий, середній, низький.

Зазначені теоретичні уявлення про сутність і структуру готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах стали основою для визначення й обґрунтування педагогічних умов, реалізація яких гарантувала б досягнення цілей, поставлених у дослідженні.

У другому розділі – „**Обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах**” – теоретично обґрунтовано та практично реалізовано педагогічні умови формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності; описано методику педагогічного експерименту (рис. 1), наведено його результати.

Методологічною основою обґрунтування педагогічних умов, здатних забезпечувати ефективність формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах визначено гуманістичну парадигму освіти та положення системного, аксіологічного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів.

Перша педагогічна умова – *формування у майбутніх тренерів зі східних одноборств мотивації досягнення успіху як у спорті, так і у спортивно-педагогічній діяльності шляхом опанування філософських ідей східних бойових мистецтв* – пов’язана з необхідністю світоглядно збагатити особистість майбутнього тренера зі східних одноборств, розвинути мотивацію до майбутньої професії, підвищити інтерес до неї, сформувати ціннісні орієнтації та прагнення до підвищення спортивно-педагогічної майстерності.

Друга педагогічна умова – *засвоєння студентами інтегрованого змісту професійної діяльності та оволодіння методами, принципами і засобами організації навчально-тренувальних занять у дитячо-юнацьких спортивних школах* – спрямована на поєднання загальнотеоретичних знань із тактико-технічними знаннями з певного виду східного одноборства, мета якого – якісне перетворення, інформаційне розширення й доповнення системи знань студентів, формування у них спортивно-педагогічних умінь і навичок, що позитивно позначиться на готовності до здійснення навчально-тренувального процесу зі східних одноборств у дитячо-юнацьких спортивних школах.

Третя педагогічна умова – *впровадження авторського професійно-психологічного тренінгу та комплексу інтерактивних методів навчання задля формування у майбутніх тренерів зі східних одноборств професійно важливих якостей, умінь і навичок педагогічного спілкування з учнями у навчально-тренувальному процесі дитячо-юнацької спортивної школи* – орієнтована на розвиток і вдосконалення особистісних якостей майбутнього тренера зі східних одноборств як фахівця, здатного ефективно реалізовувати професійні функції (виховна, формувальна, управлінська, гностична, регулятивна), здійснювати педагогічне спілкування та взаємодію з учнями, стимулювати їх до спортивних досягнень. Необхідність зазначеної умови пов’язана з визначальним впливом тренера на формування особистості юного спортсмена, успішність його спортивної кар’єри.

Доцільність вищенаведених педагогічних умов виявлялася в забезпеченні ефективності кожної з них для формування конкретних компонентів готовності

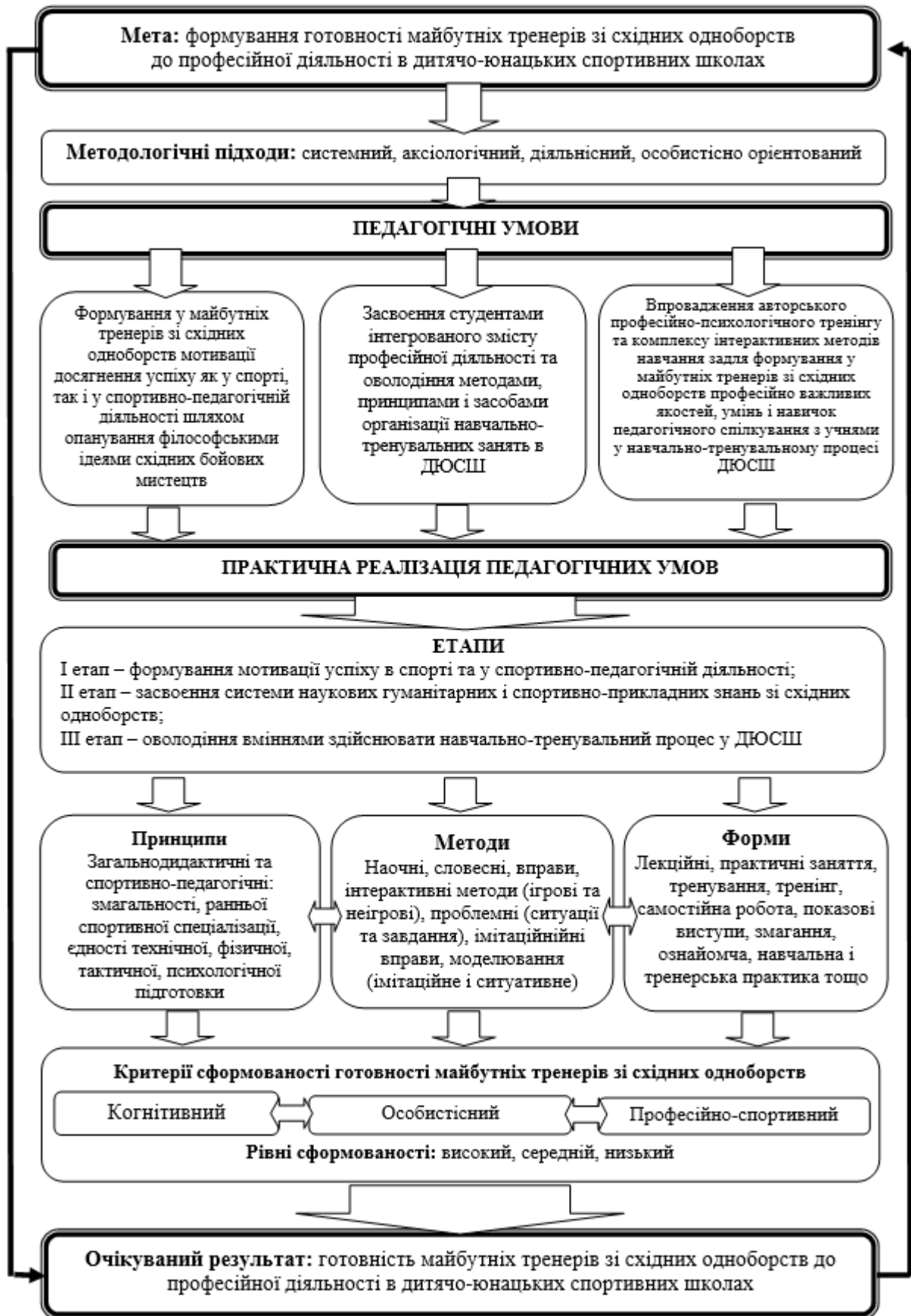

Рис. 1. Модель реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх тренерів зі східних однокорств до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах

майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності. Так, вважаємо, що перша умова впливала на особистісний компонент; друга – активізувала знаннево-професійний і професійно-діяльнісний; третя педагогічна умова була найбільш доцільною для формування особистісного та професійно-діяльнісного компонентів готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах.

Розроблені педагогічні умови запроваджено в освітній процес Харківської державної академії фізичної культури та Львівського університету фізичної культури імені Івана Боберського. У педагогічному експерименті взяли участь 287 студентів I курсу (набір 2015 року за напрямом підготовки 6.010202 Спорт). 142 особи становили контрольну групу, 145 осіб – експериментальну. У дослідній роботі було задіяно 6 викладачів зі стажем роботи понад 5 років і 3 тренери зі східних одноборств (дзюдо, карате, таеквондо).

Реалізація першої педагогічної умови – *формування у майбутніх тренерів зі східних одноборств мотивації досягнення успіху як у спорті, так і у спортивно-педагогічній діяльності шляхом опанування філософських ідей східних бойових мистецтв* – передбачала поетапне формування мотивації успіху (виникнення і усвідомлення спонукань => прийняття мотиву => реалізація мотиву => закріплення мотиву => актуалізація мотиву успіху) шляхом впливу на цільові орієнтири студентів щодо вибору професії тренера, розширення їх уявлень про зміст цієї професії у процесі викладання навчальних дисциплін „Вступ до спеціальності”, „Психологія”, „Педагогіка”, „Педагогіка та педагогічна майстерність” та під час здійснення самостійної роботи студентів (виконання творчих завдань, есе („Чому я обрав професію тренера”, „Мої професійні перспективи” та ін.), складання психологічного портрета ідеального тренера тощо). Під час позааудиторної роботи засобами психолого-педагогічної підтримки та супроводження процесу формування мотивації досягнення успіху для закріплення ціннісних орієнтирів студентів викладачі на партнерських засадах проводили бесіди та підтримуючі консультації зі студентами, залучали їх до спільної дослідницької діяльності, участі у показових виступах та змаганнях, обміну досвідом з відомими спортсменами та тренерами із східних одноборств.

З метою опанування філософськими ідеями східних бойових мистецтв оновлено зміст навчальних дисциплін „Філософія”, „Релігієзнавство”, „Характеристика та історія становлення фізичної культури та спорту” відповідними темами, а також розроблено і запроваджено факультативний спецкурс „Філософські ідеї східних одноборств”, спрямований на ознайомлення з основними течіями, ідеями давньої східної філософії; напрямками і етапами розвитку східних одноборств та опанування аксіологічних ідей східних бойових мистецтв. Поєднання зазначених напрямів діяльності уможливило формування у майбутніх тренерів зі східних одноборств мотивації досягнення успіху як у спорті, так і у спортивно-педагогічній діяльності та підвищення готовності до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах.

Реалізація другої педагогічної умови – *засвоєння студентами інтегрованого змісту професійної діяльності та оволодіння методами, принципами і засобами організації навчально-тренувальних занять в дитячо-юнацьких спортивних школах* – спрямована на набуття знань щодо змісту професійної діяльності та оволодіння методами, принципами і засобами організації навчально-тренувальних занять зі східних одноборств.

Інтегрований зміст дозволяє розширити знання студентів у контексті професійної діяльності тренера зі східних одноборств, поєднати загальнотеоретичні знання (медико-біологічні, психолого-педагогічні, спортивно-педагогічні, спортивно-специфічні) з прикладними (тактико-технічними знаннями з певного виду одноборства).

Визначено методи (освоєння спортивної техніки та розвитку рухових якостей, імітаційних вправ, ігровий, змагальний), загально дидактичні та спортивно-специфічні принципи (міцність і варіативність навички, відповідність та вдосконалення спортивної майстерності, компенсація у спортивній майстерності, спрямоване поєднання в становленні спортивної майстерності, вплив наявних навичок на подальше навчання та ін.) та засоби навчання: наочні (схеми, малюнки, моделі, демонстрація прийомів), технічні (відео, мультимедіа та ін.), спортивний інвентар і тренажери.

Інтегрований зміст було сконцентровано і відображено в спецкурсі „Спортивно-педагогічне вдосконалення тренера зі східних одноборств”, в якому розкрито зміст навчальних дисциплін спортивної спеціалізації („Теорія і методика спортивного тренування”, „Теорія і методика спортивних одноборств”, „Загальна теорія підготовки спортсменів” та ін.), що дозволило поєднати теоретичну підготовку зі спортивно-прикладною.

З метою оволодіння студентами методами, принципами і засобами організації навчально-тренувальних занять розроблено й реалізовано авторську Навчальну програму з таеквон-до для дитячо-юнацьких спортивних шкіл (схвалена Всеукраїнським Союзом таеквон-до), в якій подано досвід організації та здійснення багаторічної підготовки спортсменів у таеквон-до.

Для набуття студентами прикладних умінь та навичок використовувалися дидактичні можливості ознайомчої, педагогічної практики та практики за фахом (тренерської). У зв'язку з цим розроблено *наскрізну програму проходження практик* напряму підготовки 6.010202 Спорт, яка дозволяє ознайомитися із системою підготовки юних спортсменів у дитячо-юнацьких спортивних школах, взяти участь в організації та проведенні навчально-тренувальних занять з учнями за зазначеним напрямом, розвинути спортивно-прикладні вміння і навички, набути досвіду спортивно-педагогічної діяльності як майбутнього тренера з обраного виду одноборства (дзюдо, карате, таеквон-до).

Запровадження третьої педагогічної умови передбачало *впровадження авторського професійно-психологічного тренінгу та комплексу інтерактивних методів навчання задля формування у майбутніх тренерів зі східних одноборств професійно важливих якостей, умінь і навичок педагогічного спілкування з учнями в межах навчально-тренувального процесу в дитячо-юнацькій спортивній школі.*

Реалізація цієї умови спрямована на формування професійно важливих якостей тренера зі східних одноборств (відповідальність, рішучість, самостійність, наполегливість, уважність, цілеспрямованість) та вмінь педагогічного спілкування (комунікативні, інтерактивні, перцептивні), здатних забезпечувати готовність до спортивно-педагогічної діяльності. З цією метою розроблено авторський *професійно-психологічний тренінг*, який поєднав ознаки практично-професійного, комунікативного та соціально-психологічного тренінгів. Під час проведення авторського тренінгу застосовувався комплекс таких інтерактивних методів навчання: *ігрові* (метод програвання ролей, ділові, рольові, інтерактивні, імітаційні ігри, вправи та ін.); *неігрові* (моделювання, імітаційне моделювання, ситуаційний метод).

Використання методу програвання ролей було спрямовано на формування у майбутніх тренерів різних моделей поведінки (ігри-інсценування „Як правильно?“, „Неслухняний учень“, „Зміна ролей“, „Вибір стилю спілкування“ та ін.); імітаційні ігри містили спортивний сюжет („Перед виступом“, „Готуйся до наступу“, „Робота над помилками“ та ін.), відображали діяльність тренера зі східних одноборств і учня на тренуванні. Методом імітаційного моделювання (ігрові ситуації „Змагання команд“, „Я переможець“, „Двобій“ та ін.) скористалися для одночасного відпрацювання вмінь педагогічного спілкування та спортивно-педагогічних вмінь засобами зміни окремих елементів (напад, захист та ін.) спортивного поєдинку. Ситуаційний метод був спрямований на розвиток у студентів вмінь приймати нестандартні, творчі рішення під час вирішення неочікуваних ситуацій („Зміна вимог“, „Знайди варіанти“, „Обмеженість часу“ та ін.).

У межах тренінгу використовували вправи, орієнтовані на відпрацювання вмінь педагогічного спілкування („Ведення діалогу“, „Висловлювання вимог“, „Розрядження ситуації“ та ін.); педагогічні ситуації, що моделюють професійну діяльність тренера зі східних одноборств („Контакт“, „Конфліктна ситуація“, „Прийняття позиції іншої людини“ та ін.); ігрові ситуації, творчі завдання, які потребують застосування як загальнотеоретичних, так і тактико-технічних знань з обраного виду східного одноборства (дзюдо, карате, таеквон-до).

Результати реалізації педагогічних умов свідчать про значні зрушення у вирішенні проблеми сформованості всіх компонентів готовності студентів до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах, про що свідчить позитивна динаміка критеріїв за всіма показниками (табл. 1).

У результаті зіставлення отриманих результатів, їх кількісного й якісного аналізу встановлено, що реалізація педагогічних умов формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах зумовила суттєві статистично значущі зміни у показниках рівня сформованості кожної складової готовності й досліджуваного феномену в цілому.

За підсумками контрольного етапу експерименту в експериментальній групі (ЕГ) виявилися позитивні якісні зміни у формуванні в майбутніх тренерів зі східних одноборств готовності до професійної діяльності.

**Динаміка сформованості готовності майбутніх тренерів зі східних
одноборств до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних
школах**

Рівень	Етап							
	Констатувальний				Контрольний			
	КГ		ЕГ		КГ		ЕГ	
	Кількість	%	Кількість	%	Кількість	%	Кількість	%
Високий	17	12,0	18	12,4	24	16,9	43	29,6
Середній	28	19,7	29	18,7	43	30,3	70	48,3
Низький	97	68,3	100	68,9	75	52,8	32	22,1

На констатувальному етапі в ЕГ налічувалося лише 12,4% студентів (18 осіб), які мали високий рівень сформованості готовності до професійної діяльності, на кінець формульованого етапу експерименту їх відсоток становив 29,6% (43 особи). Позитивна динаміка в 17,2% засвідчила перехід студентів на більш високий рівень сформованості такої готовності. Відповідно за результатами дослідження виявлено зменшення кількості студентів ЕГ, що мали низький рівень сформованості готовності до професійної діяльності, з 68,9% до 22,1%. Розбіжність між показником зазначеного рівня на констатувальному та контрольному етапах експерименту склала 48,8%, у контрольній групі приріст становив 15,8%.

Вірогідність результатів формульованого етапу експерименту підтверджено за допомогою критерію χ^2 Пірсона.

Проведений аналіз результатів педагогічного експерименту підтвердив висунуту гіпотезу і дозволив зробити висновок про підвищення рівня сформованості готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах за рахунок реалізації розроблених педагогічних умов.

Досягнута мета дослідження, вирішені завдання та підтверджена гіпотеза стали підставами для формулювання таких **загальних висновків**:

1. Спираючись на аналіз наукової літератури з досліджуваної проблематики, розкрито методологічні і теоретичні засади підготовки майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах, основу яких становлять: державні документи, в яких окреслено основні вимоги до зазначених фахівців; вітчизняний і закордонний досвід підготовки фахівців у галузі фізичного виховання та спорту; фундаментальні наукові праці, в яких конкретизовано основні дефініції дослідження, такі як „готовність”, „готовність до професійної діяльності”, „професійна готовність”; результати наукових досліджень, які розкривають особливості професійної діяльності тренерів з різних видів спорту, зокрема і тренерів зі східних одноборств, що необхідно враховувати у процесі формування в майбутніх фахівців готовності до успішної спортивно-педагогічної діяльності; практичний досвід тренерів зі східних одноборств (дзюдо, карате, таеквон-до), наявність якого дозволить

підвищити якість підготовки майбутніх тренерів до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах.

2. На підставі аналізу змісту професійної діяльності тренера зі східних одноборств виокремлено *загальні особливості* (чітка визначеність спортивної спеціалізації; наявність мотивації та зацікавленості тренера у досягненні учнями високих спортивних результатів; необхідність здійснювати певні діагностичні процедури (визначення спортивних здібностей і відбір дітей у групу, відбір найбільш перспективних учнів та ін.); ненормованість робочого часу і значного обсягу навчально-тренувальної роботи як під час занять, так і після їх завершення (спортивні збори, змагання, показові виступи та ін.); необхідність постійного об'єктивного контролю спортивних досягнень учнів; здійснення правильного розрахунку спортивних навантажень юних спортсменів, відповідальність за їхній фізичний стан і здоров'я як під час тренувань, так і змагань) та *специфічно-спортивні особливості* (необхідність дотримання тренером відповідних філософських принципів та вчень, які становлять світоглядну основу певного одноборства не тільки під час тренувань, а й у повсякденному житті, ставленні до учнів та оточуючих; володіння системою знань (медико-біологічні, психолого-педагогічні, спортивно-методичні, специфічно-спортивні), які становлять наукову основу його спортивно-педагогічної діяльності; знання специфіки побудови навчально-тренувальних занять під час підготовки спортсменів до змагань; здійснення керування тренувальним процесом з обов'язковим урахуванням психологічного стану учнів, їхньої поведінки на тренуванні; необхідність контролю, урахування та корекції психологічних станів спортсмена у разі організації тренувань; розвиток у спортсмена спеціалізованих психічних процесів, характерних для східних одноборств, формування у них психологічної готовності до змагань; здійснення початкової, попередньої базової, спеціалізованої базової підготовки спортсменів та підготовки до вищих досягнень). Виокремлення зазначених особливостей професійної діяльності тренерів зі східних одноборств свідчить про необхідність їх спеціальної підготовки до роботи з юними спортсменами.

3. За результатами аналізу психологічної, педагогічної та фахової літератури *„готовність майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах”* визначено як інтегративну характеристику особистості тренера, яка поєднує володіння майбутнім фахівцем психолого-педагогічними та спортивно-професійними знаннями, вміннями, навичками зі східних одноборств, мотивацією досягнення успіху, розвиненими професійно важливими якостями, що в сукупності сприяє ефективному виконанню професійної діяльності та досягненню учнями високих спортивних результатів. У структурі готовності майбутніх тренерів до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах як особистісного феномена виокремлено такі компоненти: знаннево-професійний, особистісний, професійно-діяльнісний. Обґрунтовано, що формування даного феномена у майбутніх тренерів зі східних одноборств передбачає необхідність визначення і створення в освітньому процесі певних педагогічних умов.

4. Уточнено критерії, показники та рівні сформованості готовності до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах, а саме:

когнітивний (медико-біологічні, психолого-педагогічні, спортивно-методичні, специфічно-спортивні знання, володіння фаховою спортивною термінологією); *особистісний* (сформованість професійної мотивації та мотивації досягнення успіху, професійно важливих якостей (відповідальність, енергійність, уважність, ініціатива, витримка та ін.), умінь педагогічного спілкування (комунікативних, інтерактивних, перцептивних), комунікативної толерантності); *професійно-спортивний* (володіння студентами уміннями і навичками професійної діяльності (аналітичними, гностичними, організаційними, спортивно-педагогічними та ін.) в обраному виді одноборства.

5. Науково обґрунтовано такі педагогічні умови формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах: формування у майбутніх тренерів зі східних одноборств мотивації досягнення успіху як у спорті, так і у спортивно-педагогічній діяльності шляхом опанування філософських ідей східних бойових мистецтв (формування у студентів мотивації успіху у спортивно-педагогічній діяльності засобами збагачення і розширення уявлень про філософію східних одноборств та професійну діяльність тренера); засвоєння студентами інтегрованого змісту професійної діяльності та оволодіння методами, принципами і засобами організації навчально-тренувальних занять в дитячо-юнацьких спортивних школах (сприяння засвоєнню студентами змісту професійної діяльності тренера зі східних одноборств, який поглиблює їх спортивну спеціалізацію і забезпечує спортивно-прикладну спрямованість підготовки до роботи в дитячо-юнацьких спортивних школах); впровадження авторського професійно-психологічного тренінгу та комплексу інтерактивних методів навчання задля формування у майбутніх тренерів зі східних одноборств професійно важливих якостей, умінь і навичок педагогічного спілкування з учнями в межах навчально-тренувального процесу в дитячо-юнацькій спортивній школі (залучення студентів до активної діяльності, спрямованої на розвиток особистісних якостей та набуття досвіду здійснення професійної діяльності тренера зі східних одноборств).

Експериментальною перевіркою запропонованих педагогічних умов доведено їхню ефективність. Так, в експериментальній групі кількість студентів із високим рівнем сформованості готовності до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах зросла з 11,7% до 29,6% (приріст становить 17,9%), із середнім рівнем – з 20% до 48,% (приріст – 28,3%). У свою чергу, кількість студентів із низьким рівнем її сформованості в експериментальній групі зменшилася з 68,3% до 22,1% (–46,2%). У контрольній групі також має місце певна позитивна динаміка, але незначна. Вірогідність результатів експериментальної роботи доведено засобами математичної статистики.

Проведене дослідження не вичерпує всієї різноманітності питань, пов'язаних з формуванням готовності майбутніх тренерів до професійної діяльності. Натомість воно дозволяє окреслити проблеми, які потребують додаткового вивчення, а саме: формування готовності до професійної діяльності тренерів із циклічних, швидко-силових, складно-координаційних, ігрових та інших видів спорту.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України

1. **Кузнецова І. Ю.** Психолого-педагогічні особливості готовності тренера з таеквон-до до професійної діяльності. *Педагогічні науки*. Херсон : Видавн. дім „Гельветика”, 2016. Вип. LXXIII. Т. 2. С 80-84.
2. **Кузнецова І. Ю.** Дидактичні принципи у навчально-тренувальному процесі підготовки спортсменів із тхеквон-до. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя : КПУ, 2017. Вип. 52 (105). С. 150-158.
3. **Кузнецова І. Ю.** Зміст і структура поняття „готовність тренера зі східних одноборств до професійної діяльності”. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*: Зб. наук. пр. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2018. Вип. 1 (20). С. 80-87.
4. **Кузнецова І. Ю.** Зміст професійно-педагогічної діяльності тренера з таеквон-до. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя : КПУ, 2018. Вип. 60. С. 85-89.
5. **Кузнецова І. Ю.** Компоненти готовності майбутнього тренера зі східних одноборств до професійної діяльності. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич : Видавничий дім „Гельветика”, 2019. Вип. 23. Т. 2. С. 139-143.

Статті у закордонних виданнях

6. **Кузнецова І. Ю.** Модель реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах. *Virtus Scientific Journal*. 2018. № 29. С. 42-46.

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. **Кузнецова І. Ю.** Напрями психологічної підготовки спортсмена зі східних одноборств. *Inovativny vyzkum oblasti vzdelávania a sociálnej práce*. Medzinárodná vedecko-praktická konferencia (Sládkovičovo, 10-11 marca 2017). Slovenska republika: Vysoka škola Danubius Fakulta sociálnych štúdií, 2017. С. 135-138.
8. **Кузнецова І. Ю.** Особливості професійної діяльності тренера зі східних одноборств. *Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки фахівців в умовах сучасного освітнього простору*: матеріали III наук.-практ. конф. (м. Харків, 21 квітня 2017 р.). Харків: Харківська державна академія фізичної культури, 2017. С. 105-109.
9. **Кузнецова І. Ю.** Можливості східних одноборств для збереження здоров'я молоді. *Сучасні проблеми гуманітарної науки і практики: філософський, психологічний та соціальний виміри*: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Северодонецьк, 25-26 грудня 2017 р.) Северодонецьк: Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, 2017. С. 206-209.
10. **Кузнецова І. Ю.** Структура професійної готовності тренера зі східних одноборств до педагогічної діяльності. *Психолого-педагогічні проблеми*

соціалізації особистості в сучасних умовах: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1 березня 2019 р.). Київ: Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, 2019. С. 73-76.

11. **Кузнецова І. Ю.** Особливості спортивної та психологічної підготовки юних спортсменів у таеквон-до. *Science progress in European countries: new concepts and modern solutions: Papers of the 8th International Scientific Conference (Stuttgart, July 12, 2019). Stuttgart, Germany. P. 108-116.*

Кузнецова І.Ю. Формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – ВНЗ „Університет імені Альфреда Нобеля”. – Дніпро, 2020.

Дисертація є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності в дитячо-юнацьких спортивних школах.

У дисертації здійснено аналіз стану підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту до професійної діяльності в Україні та світі. Досліджено зміст і особливості професійної діяльності тренерів зі східних одноборств. Визначено і обґрунтовано сутність і структуру поняття „готовність майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах”. Теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах, а саме: формування у майбутніх тренерів зі східних одноборств мотивації досягнення успіху як у спорті, так і у спортивно-педагогічній діяльності шляхом опанування філософськими ідеями східних бойових мистецтв; засвоєння студентами інтегрованого змісту професійної діяльності та оволодіння методами, принципами і засобами організації навчально-тренувальних занять в дитячо-юнацьких спортивних школах; впровадження авторського професійно-психологічного тренінгу та комплексу інтерактивних методів навчання задля формування у майбутніх тренерів зі східних одноборств професійно важливих якостей, умінь і навичок педагогічного спілкування з учнями в межах навчально-тренувального процесу в дитячо-юнацькій спортивній школі.

Ключові слова: готовність, готовність до професійної діяльності, тренер зі східних одноборств, дитячо-юнацькі спортивні школи, педагогічні умови формування готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності.

Кузнецова И.Ю. Формирование готовности будущих тренеров восточных единоборств к профессиональной деятельности в детско-юношеских спортивных школах. На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – ВУЗ „Университет имени Альфреда Нобеля”. – Днипро, 2020.

Диссертация посвящена актуальной проблеме формирования готовности будущих тренеров восточных единоборств к профессиональной деятельности в детско-юношеских спортивных школах.

Обоснована сущность готовности как личностного феномена, интегративной характеристики личности тренера, которая сочетает владение будущим специалистом психолого-педагогическими и спортивно-профессиональными знаниями, умениями, навыками восточных единоборств, мотивацией достижения успеха, развитыми профессионально важными качествами, что в совокупности способствует эффективному выполнению профессиональной деятельности и достижению учащимися высоких спортивных результатов. Определены структурные компоненты готовности будущих тренеров к профессиональной деятельности в детско-юношеских спортивных школах (знаниево-профессиональный, личностный, профессионально-деятельностный), уровни сформированности готовности (высокий, средний, низкий) и раскрыто их содержание.

Выделены критерии сформированности готовности будущих тренеров по восточным единоборствам к профессиональной деятельности в детско-юношеских спортивных школах: *когнитивный* (система общетеоретических и спортивно-специфических знаний по соответствующему виду восточного единоборства); *личностный* (сформированность внутренней устойчивой мотивации к профессиональной деятельности и мотивации достижения успеха, профессионально важных качеств; умений педагогического общения и коммуникативной толерантности во взаимодействии с учениками); *профессионально-спортивный* (владение аналитическими, гностическими, организационными, спортивно-педагогическими умениями в выбранном виде восточного единоборства).

Обосновано, что формирование данного феномена в будущих тренеров из восточных единоборств предполагает необходимость определения и создания в образовательном процессе конкретных педагогических условий.

Теоретически обоснованы и экспериментально проверены педагогические условия, реализация которых положительно повлияла на уровень сформированности готовности будущих тренеров восточных единоборств к профессиональной деятельности в детско-юношеских спортивных школах: формирование у будущих тренеров восточных единоборств мотивации достижения успеха как в спорте, так и в спортивно-педагогической деятельности путем освоения философских идей восточных боевых искусств; усвоения студентами интегрированного содержания профессиональной деятельности и овладения методами, принципами и средствами организации учебно-тренировочных занятий в детско-юношеских спортивных школах; применение авторского профессионально-психологического тренинга и комплекса интерактивных методов обучения для формирования у будущих тренеров восточных единоборств профессионально важных качеств, умений и навыков педагогического общения с учащимися в учебно-тренировочном процессе детско-юношеской спортивной школы.

Экспериментально проверены теоретически обоснованные педагогические условия, реализация которых позволяет повысить уровень сформированности готовности будущих тренеров по восточным единоборствам к профессиональной деятельности в детско-юношеских спортивных школах.

Результаты контрольного этапа эксперимента подтвердили эффективность реализации данных педагогических условий по сравнению с традиционным подходом. Применение методов математической статистики на основе критерия Пирсона подтвердило гипотезу об эффективности предложенных педагогических условий.

Ключевые слова: готовность, готовность к профессиональной деятельности, тренер по восточным единоборствам, детско-юношеские спортивные школы, педагогические условия формирования готовности будущих специалистов к профессиональной деятельности.

Kuznetsova I.Yu. The formation of readiness of future marital arts trainers for professional activity at children's and young people's sports schools. – Manuscript.

The thesis for the scientific degree of the Candidate of Pedagogical Sciences, specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Alfred Nobel University. – Dnipro, 2020.

The dissertation is a theoretical and experimental research devoted to the formation of future marital arts trainers readiness for professional activity at children's and young people's sports schools.

The dissertation provides the analysis of the present state of preparation of future experts in physical training and sports for their professional activity both in Ukraine and in the world. The content and peculiarities of marital arts trainers professional activity have been studied. The essence and structure of the notion “readiness of future marital arts trainers for professional activity at children's and young people's sports schools” have been defined and grounded. Pedagogical conditions of the formation of future marital arts trainers readiness for professional activity at children's and young people's sports schools have been theoretically substantiated and experimentally verified. The conditions in question are: the formation of future marital arts trainers motivation for success both in sports and in sporting-and-teaching activities harnessing philosophic ideas of marital arts; learning by students the integrated content of professional activity as well as mastering methods, principles and means of study-and-training classes at children's and young people's sports schools; introduction of author's course on professional and pedagogical training as well as a complex of interactive teaching methods to develop future marital arts trainers' qualities and skills of pedagogical communication with students within the frames of study-and-training process which are of special importance for their professional activities at children's and young people schools.

Key words: readiness, readiness for professional activity, marital arts trainer, children's and young people's sports schools, pedagogical conditions of the formation of future specialist readiness for professional activity.

Наукове видання

КУЗНЕЦОВА ІРИНА ЮРІЇВНА

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ
ЗІ СХІДНИХ ОДНОБОРСТВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКИХ СПОРТИВНИХ ШКОЛАХ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Підписано до друку 17.12.2019 р.

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Оперативна поліграфія.

Ум.-др. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,95. Тираж 110 пр. Зам. №

Віддруковано